

Proza douămiiștilor în peisajul literaturii române postcomuniste
Adina Dinițoiu

Textul intervenției prezentate în cadrul Sesiunii științifice din 22 mai 2015 la Casa
Academiei Române

După 1990, literatura română – în speță proza –, confruntată cu sentimentul brusc al libertății, devine o literatură acut social-politică, conectată la real, sensibilă la transformările sociale și politice, refractară la tot ceea ce fusese – în perioada comunistă – evazionism, esopism, scriere printre rânduri, și mai mult decât atât, refractară la estetism, la retragerea în turnul de fildeș. După o lungă perioadă de autonomie a esteticului – văzută, și ea, retrospectiv ca o soluție „politică”, de rezistență la ideologia comunistă –, literatura execută o mișcare de 180 °, de întoarcere către real și cotidian, de reacție promptă la societate. Scriitorii tineri – așa numiții douămiiști – reflectă cel mai drastic această „mutație” (cu termenul lui E. Lovinescu). Cei din generațiile anterioare – în special optzeciștii, încă tineri la începutul anilor '90 – se confruntă și ei cu această problemă, pe care și-o pun în felul următor: în ce direcție trebuie să o ia proza lor? Trebuie să existe linii de ruptură sau de continuitate? Cotidianul anilor '80, cu cenușiul lui, cu detaliile lui subversive, ce formă trebuie să îmbrace el după '90, în ce măsură mai este el relevant după Revoluția din 1989?

De regulă, optzeciștii și-au continuat obsesiile scriitoricești mai vechi – realitățile rurale ori citadine evocate în cărțile lor din anii '80 – plasându-le, însă, în contextul schimbărilor intervenite în postdecembrism. Există, așadar, linii de continuitate în proza optzecistă. E de spus, ca o constatare mai generală, că generația optzecistă

este, în mare parte, o generație de scriitori cu rădăcini rurale, care exploatează acest filon în proza lor.

La tinerii scriitori douămiiști (debutați în jurul anului 2000), însă, ruralul e prezent mai puțin – și nu cu trimiteri biografice, ci mai degrabă ca mediu de observație –, ei sunt dezabuzații orașului, ai marginalității/ periferiei citadine. Proza douămiiștă este una situată în prezent, interesată, dominată de prezent, care ignoră deliberat trecutul (memoria comunismului), dar și viitorul (improbabil, dificil de întrezărit). După război, în Europa Occidentală – scrie istoricul francez François Hartog, care propune, în acest sens, termenul de „presentism” („le présentisme”)¹ – se instituie tot mai mult o ordine a prezentului, începând cu existențialismul francez, care face o critică a progresului și pune accentul pe acțiune, pe angajamentul în prezent (de înțeles după deziluziile războiului); urmează anii '60, mai '68, deziluziile și criza economică a anilor '70.

Presentismul occidental debutat după război și accentuat de criza economică și socială a anilor '70 (a se vedea fenomenul șomajului de masă), este unul „cinic” ori „disperat”, după Hartog –, iar el seamănă foarte mult, la distanță de aproape 30 de ani, cu ceea ce se întâmplă în România postrevoluționară și postcomunistă la începutul anilor 2000: criză economică și socială, o „tranziție” nesfârșită marcată de persistența/rezistența vechilor structuri (comuniste), sărăcie, șomaj, iar pentru tineri, în special – lipsa unui job și a perspectivelor de viitor. E cazul, așadar, „mizerabilismului” din literatura română a anilor 2000 (Ionuț Chiva, Ioana Baetica, Adrian Schiop, Dan Sociu ș.a.), în care apar tineri dezabuzați, blocați într-un prezent mizer, stagnant, al gesturilor cotidiene, elementare, prin forța lucrurilor. Tinerii protagoniști se refugiază – cu cinism și disperare (vorba lui Hartog) – în băutură, droguri, sex și „jemanfișism”, într-un soi de „hedonism” – aflat încă la

¹ François Hartog, *Régimes d'historicité. Présentisme et expérience du temps*, Paris, Éditions du Seuil, 2003, 2012.

începuturi – și într-o superficialitate născută din anxietate, din teama de ceea ce le poate rezerva viitorul.

Revoluția din 1989 reprezintă, așadar, pentru noi, în termenii lui François Hartog, o „breșă”, o „falie” în regimul de temporalitate care guvernează literatura tinerilor în postcomunism – întoarcerea obsesivă către prezent. Dacă în ce privește proza scriitorilor optzeciști în postcomunism putem vorbi de o anumită continuitate de teme, obsesii, linii narrative etc., la douămiiști avem de-a face cu marcarea – deliberată, programatică, vehementă chiar – a unei rupturi, a unei discontinuități în raport cu literatura practică de generațiile literare anterioare.

Câteva titluri de referință din proza douămiiștă:

Adrian Schiop, *pe bune/ pe invers*, Colecția „Ego. Proză”, Editura Polirom, 2004

Adrian Schiop, *Zero grade Kelvin*, Colecția „Ego. Proză”, Editura Polirom, 2009

Adrian Schiop, *Soldații. Poveste din Ferentari*, Colecția „Ego. Proză”, Editura Polirom, 2013

Ionuț Chiva, *69*, Editura Polirom, Colecția „Ego. Proză”, 2004

Ionuț Chiva, *Boddah speriat (povestiri)*, Editura Polirom, Colecția „Ego. Proză”, 2014

Ioana Baetica, *Fișă de înregistrare*, Editura Polirom, Colecția „Ego. Proză”, 2004